No. 1191 | Zaterdag 27 October 1906. | 23ste Jaargang.

AMIGOE DI CURAÇAO

WEEKBLAD VOOR DE CURAÇAOSCHE EILANDEN

Dit Blad verschijnt elken Zaterdag.
Abonnementsprijs voor Curaçao, Bonaire en Aruba per drie maanden fl. 2,— met vooruitbetaling.
Voor het Buitenland per jaar fl. 10,—
Afzonderlijke nummers fl. 0.20,

BUREAUX VAN DIT BLAD
REDACTIE: Waterkant, Otrabanda, No. 223
ADMINISTRATIE: Plein Concordia, No. 129, Pietermaai

E Courant aki ta sali toer dia Sabra.
Su prijs di abonnement ta fl. 2,— pa tres luna pagá padilanti.
Pa lugarnan foi Curaçao, Bonaire i Aruba fl. 10,— pa anja.
Un number sol fl. 0,20.

Curaçao 26 Oct.

WETENSCHAP EN BIJGELOOF.

De buitengewone populariteit der moderne wetenschap heeft deze hoogst merkwaardige dubbele uitwerking: een soort van naief geloof bij vele onbeschaafden in alles wat het etiket „wetenschap" vertoont, en in tegenstelling hiermede bij vele, zelfs beschaafde, personen: een neiging om bij de wetenschap in te lijven al hun kleine manieën, hun kleine bijgeloovigheden, al hun persoonlijk fetichisme.

Laat aan uw geestesoog de denkwijze voorbijgaan van uwe kennissen, verwanten, vrienden, van de lieden, met welke uwe zaken u in aanraking brengen, en ge zult constateeren, dat in de twintigste eeuw, terwijl allerwege het positivisme in zwang is, de meesten van hen, die zich vrij verklaren van elk traditioneel geloof, in de eerste plaats godsdienstige geesten zijn, en meestal ook bijgeloovige geesten.

Want het is buitengewoon zeldzaam, en misschien zelfs wel onmogelijk, aan iets te gelooven met zijn enkele rede, zonder daarmede iets te vermengen van zijn gevoel, iets van zijn hartstocht. Alleen reeds de inspanning die noodig is om een leer te begrijpen en zich die eigen te maken, maakt u met die leer verwant. Wie een vreemde taal grondig kent, zal steeds in de verzoeking komen, te beweren en te denken, dat de literatuur dier taal onvergelijke schoonheden bevat: hij heeft die taal lief, om de moeite die het hem heeft gekost, haar te leeren. Evenzoo wordt een wereld-theorie, zooals bijvoorbeeld die der evolutie, door het gemiddelde der discipelen niet in koelen bloede bestudeerd en aangeleerd. De gewone leerling dringt daarin door als een neophyt; beroemde namen suggereeren hem eerbied en onderwerping; een zekere trots verheft hem bij de gedachte, dat hij zich vrij maakt, dat hij zich opheft in de intellectueele hierarchie. Zeer spoedig houdt zijn studie op een onderzoek te zijn: zij wordt een vrijwillige inwijding, een inlijving. Ten slotte is deze studeerende een geloovige en zal zijn wetenschap een geloof zijn. De duisterheden der leer zullen weldra voor hem datgene worden, wat men allerminst wagen moet in zijn tegenwoordigheid aan te tasten; hij zal een voorliefde hebben voor het onbewijsbare. Hoeveel lieden praten tegenwoordig over den pithecantropos van Java met dezelfde zekerheid, alsof zij met eigen oogen den voorhistorischen aapmensch hadden gezien, recht overeind op zijn achterpooten, de oogen ten hemel verheffend. Als gij hun tegenwerpt, dat ten slotte alles, wat men van dezen hypothetischen voorvader bezit zich bepaalt tot een klein stuk van den hersenpan en een fragment van het scheenbeen, zullen zij u toeroepen, dat dit voldoende is, en dat men dom of oneerlijk moet zijn om hieraan te twijfelen. Geen enkele onjuistheid van waarneming, geen enkele onnauwkeurigheid van gevolgtrekking schijnt hen mogelijk, zoodra er sprake is van HUNNE theorie. Vooral van de tegenwerpingen van het gezond verstand hebben zij een afkeer: is dit geen teeken van blindelings aannemen op gezag, van het gelooven door den wil?

Vandaar dat de meeste middelmatig ontwikkelde menschen van onzen tijd, die zich bij de leer der evolutie, aansluiten, — in plaats van daarin, niets meer dan het werkelijk is, een interessante theorie te zien, de laatste in dagteekening, omtrent de wereld en het leven, een theorie, die op postulaten berust en die voor elke waarlijk vrije kritiek vol tekortkomingen blijkt— volkomen besloten zijn er slechts de onveranderlijke, onbetwistbare waarheid in te zien, en veel meer nog: de bovennatuurlijke waarheid. Indien men er in slaagde hen te doen begrijpen dat de wetenschap zelve in voortdurende evolutie is, dat zij omtrent de wereld en het leven achtereenvolgens verschillende verklaringen voorstelt, naar aanleiding van de achtereenvolgende resultaten der waarneming, maar dat de volledige verklaring een limiet is die nooit bereikt wordt,— dan zouden onze neophyten onmiddellijk zich met weerzin van de wetenschap afwenden. Zij willen, dat die wetenschap streng en absoluut zal zijn. Een der opmerkelijkste trekken van de gemiddelde moderne ziel, dat zij niet tevreden is, tenzij de wetenschap intransigent zij en imperatief in alles, wat zij beweert, ook zonder het te bewijzen.

De zoogenaamd wetenschappelijk ontwikkelden zijn in werkelijkheid veel goedgelooviger dan de vroomste geloovige, die voldoende onderricht werd in zijn godsdienstleer.

Doch bijna niemand vindt voldoening in het zich scheppen eener religie in de afgodische vereering van de wetenschap; naast dat geloof als richtsnoer houden de meeste menschen er heimelijk honderd andere „gelooven" op na, welke zij zich zelven nauwelijks durven bekennen, al hebben die ook een veel machtiger invloed op hun handelingen dan het voorgewende officieele geloof. De Kerken mogen zooveel zij willen de bijgeloovigheden veroordeelen, de wetenschap moge zich beijveren er de ongerijmdheid van aan te toonen, toch blijft het niet minder waar, dat in de twintigste eeuw, evenals in de vijftiende, bijna iedereen, onder zijn levensregelen, er enkele zal behouden, die zuiver fetichisme zijn. En die regelen zullen werkelijk levensregelen zijn, want in de moeielijke oogenblikken zullen zij het zijn, die zich meester maken van den wil en over hem beslissen......

„Iedereen", zeide de Markgravin van de Pfaltz, maakt zich zelf een kleinen godsdienst."

Die „kleine godsdienst" van onze theoretisch het meest positivistische tijdgenooten verschilt niet noemenswaard van die van hun achterovergrootvader, omstandigheden in aanmerking nemende.

Evenals die voorvader gelooft onze tijdgenoot aan den invloed van enkele dagen der week, van enkele datums der maand, op den goeden afloop van ondernemingen.

Evenals hij, schrijft hij aan zekere ontmoetingen een noodlottige werking toe en meent, dat deze door zekere gebaren kan worden tegengegaan. Hij is *fetichiste;* de boulevard van Parijs is vol lieden, die *gris-gris* (amuletten) dragen, evenals de inboorlingen van Madagascar. Hij tracht het mysterie der toekomst te doorgronden, niet door middel van wijsgeerige of wetenschappelijke gevolgtrekkingen, —maar door zich te wenden tot enkele individu's van wie beweerd wordt, dat zij bevoorrecht zijn, begaafd met het „tweede gezicht", of ervaren in onderzoekingsmethoden.

Doch er is een verschil tusschen dezen bijgeloovigen tijdgenoot en zijn achterovergrootvader; hij maakt aanspraak op wetenschappelijkheid, en evenals de achtergrootvader trachtte, zoo goed en zoo kwaad

Feuilleton.

BALI.

II.

De berichten van Bali blijven gunstig luiden vóór onze wapenen, hoewel zij tevens gruwzaam zijn, wat de bizonderheden betreft van de oorlogsgebruiken onzer vijanden.

Het is een jammerlijke krijg, waarbij echter onze troepen gelukkig snel de overwinning schijnen te behalen, zoodat men de hoop mag koesteren, dat het bloedvergieten spoedig zal zijn afgeloopen en aan de rechtmatige eischen van ons gouvernement zal worden voldaan.

Vooral na den scherpen tegenstand, die vroeger op het kleine maar dicht bevolkte eiland ondervonden werd, is dit een meevaller.

Toch zij men niet ál te optimistisch.

Men herinnere zich hoe twaalf jaren geleden op Lombok aanvankelijk ook alles van een leien dakje ging.

Er behoefde weinig gevochten te worden en de onderwerping der tegenstanders scheen volkomen.

Maar plotseling werd Nederland opgeschrikt door de beruchte overrompeling en het verraad van Goesti Djilantik en richtte de vijand onder onze troepen een bloedbad aan, als nog zelden was voorgekomen.

De aanwezige militaire macht bleek toen ook onvoldoende. En eerst nadat hij aanzienlijke versterking had ontvangen, kon de opperbevelhebber tot een offensief optreden overgaan, waarbij de overwinning eerst na allervinnigsten strijd aan onze zijde bleef.

Thans zijn blijkbaar betere voorzorgsmaatregelen genomen, terwijl ook met bekwamer spoed versterking kan worden gezonden.

En de Baliërs, wier stamgenooten op Lombok zoo krachtig tegenover ons stonden — want de Sasaks waren op onze hand — schijnen in hun eigen land de kracht van het moderne wapen niet te kennen en met verouderde middelen zich te verweren.

Deze omstandigheid, en het feit, dat niet het geheele eiland ons vijandig gezind is, wettigen de onderstelling, dat de expeditie een voorspoedig verloop zal hebben, en ons gezag weldra zal zijn hersteld.

Maar ondanks de overwinnings-berichten denke men eraan, dat een Indische oorlog bijna altijd verrassingen, — en doorgaans geen aangename verrassingen — met zich brengt.

Blijkens een bij het ministerie van Koloniën ontvangen telegram uit Nederlandsch Indië, hetwelk zcih aansluit bij het bericht, waarvan mededeeling werd gedaan in de *Ned. Staatscourant* van 22 Sept., nr. 221, zijn de Bandoengsche poeri's veroverd en beide vorsten met poenggawa's, vrouwen en kinderen ten getale van ongeveer 400 bij een poepoetan gesneuveld.

Onzerzijds zijn bij de gevechten gesneuveld 4 Europeesche mindere militairen en gewond 1 officier en 9 Europeesche militairen beneden dien rang.

De correspondent der „N. R. Ct." te Batavia seinde:

Den 19den dezer is de poeri Kesiman bezet, waar buitgemaakt werden 10 kanonnen, 68 geweren, veel ammunitie en wapens.

Kesiman is een kleine kampong halfweg tusschen de oostkust van Badoeng en de hoofdplaats Den Pasar.

De poeri (sektie) te Den Pasar, de verblijfplaats van den hoofdvorst van Badoeng, is een kolossaal gebouw van omstreeks 200 meter lengte en 175 meter breedte en omringd door massieve steenen muren van pl. m. 4 meter hoogte en 1½ meter dikte. De binnenruimte is in twee helften gesplitst, die weer door hooge muren afgedeeld zijn in vakken.

Den 20sten had de opmarsch van Den Pasar plaats, dat binnengedrongen werd onder eenig vuur van den vijand.

De vorst met poenggawa's en volgelingen te zamen 400, zijn gesneuveld, verscheidenen werden gekrist gevonden.

Alle groote gebouwen waren vóór de aankomst in brand gestoken.

De Baliërs kennen de uitwerking van ons infanterie-vuur niet en loopen met honderden tegelijk op den compagnieën in, alleen met lansen bewapend. Op een afstand van 150 meter werd het eerste salvo afgegeven, waarbij veertig en meer vielen. De anderen liepen door. Bij het tweede salvo vielen weer vele dooden. Daarop vluchtte de vijand op de heuveltjes, zoodat zij een goed doel opleverden.

De rijstvelden vormen zware terrassen, die moeilijk beklimbaar zijn. Behalve soldaten werden veel cavaleriepaarden door randjoes gewond..."

Van randjoe's, puntige bamboestokjes, wordt ook in de oorlogen der Balische rijkjes onderling, veel gebruik gemaakt. De verdedigingsliniën op de grenzen der landschappen wor-

als het ging, zijn bijgeloovigheden met zijn godsdienstig geloof te verbinden, geeft onze tijdgenoot zich de grootste moeite om ons, en zich zelf, te overtuigen, dat zijn bijgeloof een vorm van wetenschap is.

Moeten wij geen medelijden hebben met deze wetenschappelijk ontwikkelde, hoog staande lieden, die met minachting neerzien op den vroom–geloovige, en diens gewillige onderwerping aan het leeraars–gezag der Kerk? Doet hij niet juist hetzelfde, wat hij den geloovige verwijt!

Staat ook hij niet voor mysteries in de wetenschap, neemt ook hij niet aan op gezag; of is hij soms in staat voor ieder beweren de bewijzen te onderzoeken en naar waarde te schatten? De meest wetenschappelijk ontwikkelde zweert nog bij DEN MEESTER, zijn *auteur*, en neemt alles aan op diens gezag. En dat nog wel op een zuiver, menschelijk, feilbaar gezag, dat werkelijk ook meerdere malen door nieuwe ontdekkingen wordt omvergestooten en dus heelemaal niet zulk een vast geloof verdiende?

Zoo langzamerhand begint men te gevoelen, dat de wetenschap alleen den mensch geen voldoening kan schenken en geen richtsnoer wezen mag voor zijn levenswandel.

Steeds zal het hart des menschen onrustig blijven, totdat het rust vinde in God.

Damaanleg.

(*Vervolg en Slot.*)

De soliditeit der *damconstructie* zal in geen geringe mate afhankelijk zijn van eene *goede fundeering**). Deze moet rusten op een ondoordringbare laag, waarvan men de dikte moet nagaan en of zij wel overal doorloopend is; bij poreuzen bodem zal men dezen zorgvuldig moeten draineeren, en alle bronnen moeten afleiden, om het grondwater te beletten het lichaam van den dam te bereiken; de wanden van het ravijn (als de dam in een rooi wordt aangelegd) moeten worden uitgehaald om een waterdichte aansluiting te verkrijgen. De kosten der fundeering die soms zeer diep komt te liggen, vormen wel eens 20 à 30 pCt. of meer der totale uitgaven voor den aarden dam. De *veiligheid* van den aarden dam is afhankelijk van zijn gewicht en zijn wrijvings-weerstand tegen glijden, door het vochtig worden van de onderlagen, benevens van zijne waterdichtheid en het voorkomen van overstorting; flink draineeren (droog leggen) is dus van overwegend belang. Vooral het gedeelte bovenstrooms moet van uitgekozen materiaal worden vervaardigd, om scheuren door de zon te voorkomen en lekken tegen te gaan; het geheel moet door walzen of berijden met zware wagens tot een homogene massa worden gemaakt, en eerst maanden ná de voltooiing van den dam mag het water in het reservoir worden toegelaten. Het aanrakings-punt van de aarde en het metselwerk is steeds het zwakste punt van den dam, waarom men alle openingen zooveel mogelijk uit het lichaam van den dam zelf moet verwijderd houden; in het algemeen *is metselwerk eer een element van zwakte dan van kracht*, * wat in Algerië maar ál te duidelijk is gebleken.

*] Onderstreeping hier van ons. RED. AMIG.

De *waterafvoer* moet dus liever door tunnels buiten den dam .6m, dan door ijzeren buizen in den dam zelf geschieden, waarbij het nagenoeg onmogelijk is, water onder zulken hoogen druk te beletten *buiten* de buizen om te loopen en dus gevaarvolle lekkages te doen ontstaan, waardoor reeds menig onheil is geschied.

De *overlaat*, vooral zeer ruim te nemen, kan zijn een open kanaal, soms van een beweegbare stuw voorzien; dan wel als een tunnel in de ravijnwanden of aan een der uiteinden van den dam worden gebouwd; doch dit laatste is sterk af te raden en alleen in het allergunstigste geval mogelijk, daar men in den regel, wanneer dit niet te vermijden is, liefst moet afzien van het bouwen eener aarden stuw op die plaats.

Vooral bij aarden dammen, waar de zorg voor behoorlijke spuimiddelen steeds groote moeilijkheden zal opleveren, is het voorkomen van de aanslibbing in het reservoir aan te raden, en een afvoerkanaal, om bij bandjir het troebel water buiten het basin te houden, meestal wenschelijk.

Mits goede voorzorgen zijn aarden dammen vaak aangewezen, en heeft men reeds zeer hooge gebouwd, die sedert jaren uitstekend hebben voldaan: in *Duitschland* vindt men den *Oderteich* (Harz) van 22 M.; in *Engeland* die bij Bradford van 20 M.; die bij Liez (Haute Marne), 16.5 M. hoog is een der beste dammen van *Frankrijk*. In *Britsch–Indië* heeft die van Ekruk (Sholapoer) 23 M., in *Algerië* die te Marengo 29, die in de Springvallei (Californië) eveneens 29 M.; terwijl er in Arizona (*Noord-Amerika*) één bestaat met een reservoir van niet minder dan 85·000.000 M³. capaciteit. De hoogste mij bekend op *Java*, is de 15 M. hooge dam bij Telogo, en die van 47 M. (ten tijde van den aanleg) bij Kedoeng-Kendang (Malang)1); doch de bouw van aarden dammen is op dat eiland wel wat erg verwaarloosd, trok nooit naar het schijnt de aandacht onzer ingenieurs.

„*En toch is een goed geconstrueerde aarden dam even duurzam en veilig als een gemetselde en in den regel veel goedkooper.*"

(Burr Bassell l. c. p. 39). Aan de ernstige bezwaren van aanslibbing en verdamping staan beiden gelijkelijk bloot.

1] Rapport sur l'Irrigation aux Indes néerlandaises par J. Post, Institut Colonial International 1904, p. 322.

Ingezonden Stukken.

Curaçao, 24 Oct. 1906.

WelEerw. Heer,

In het laatste nummer van de „Amigoe" komt aan het slot van de correspondentie uit Aruba, na de mededeeling van het vergaan van het schip „Koh-i-noor, de opmerking voor, dat de Maatschappij zorgen moet, dat de sleepboot altijd in orde is.

Deze zorg is die der Maatschappij altijd geweest, doch tegen force majeure kan zij niet op.

In den loop van April werd door den ingenieur der Maatschappij aan de Directie medegedeeld, dat de ketel van de sleepboot binnenkort herstelling vorderen zoude. De directie oordeelde, dat het raadzamer zou zijn een nieuwe ketel te bestellen en stappen daartoe werden onmiddellijk genomen.

Het gaat niet zoo licht een ketel, als voor een sleepboot gevorderd, gereed te krijgen. Eenige maanden woden daartoe vereischt, en het is om het gevaar te voorkomen, dat de aanwezige boiler ontploft of barst, dat de sleepboot thans buiten werking is gesteld.

De nieuwe ketel, zal volgens de berichten met de laatste mail uit N. York ontvangen, spoedig verscheept worden.

Dit alles is op Aruba, behalve de laatste tijding, van algemeene bekendheid, en het is daarom vreemd, dat Uw Correspondent het doet voorkomen, als of de Maatschappij aan hare verplichting niet voldoet.

Hoogachtend

A. JESURUN.

Secretaris der Maatschappij.

Een vroegere opmeting van het Eiland CURAÇAO.

In de laatste jaren is meermalen de opmeting van Curaçao ter sprake gekomen. Altijd is er beweerd, dat nog nimmer een dergelijke opmeting had plaats gehad. Dezer dagen vond ik echter het bewijs, dat deze bewering op een misverstand moet berusten.

In 1816, toen Curaçao na een negenjarige overheersching der Engelschen, weer in de macht der Hollanders kwam, bracht de nieuwe Gouverneur, de vice-admiraal KIKKERT, met zich mede den Heer H. J. ABBRING, 1ˢᵗᵉⁿ Kapitein–Ingenieur en Kommandant der Genien. Reeds spoedig na zijn aankomst werd Abbring door den Gouverneur belast met de OPMETING VAN HET EILAND. Tegelijk werden er door het Bestuur bevelen aan de Planters gegeven, om Abbring, geëvenredigd aan zijn stand en ter bereiking van het doel, overal goed te ontvangen. Bovendien had hij volkomen vrijheid zijn intrek en nachtkwartier te nemen, waar hij zulks verkoos. Met deze opmeting verliepen eenige maanden. Hieruit zou men kunnen opmaken, dat deze opmeting maar zeer onvolledig en oppervlakkig geschiedde. Echter zegt Abbring zelf, dat hij door de opmetingen gelegenheid had „met alle inwendige deelen van Curaçao van de grootste en rijkste plan-

---

den daarmede geheel beplant, dikwijls zoo verborgen in de met lang gras begroeide taluds, dat een naderende vijand zich bijna geheel omgeven ziet door de puntige voetangels, die dikwijls bloedvergifting veroorzaken.

Een telegram aan het Hbld. gaf nog enkele nieuwe bijzonderheden.

De Radja van Badoeng, op een draagstoel gezeten, met de poenggawa's en de vrouwen werden bestormd. Allen zijn neergeschoten, Radja Pametjoetan eveneens. De vrouwen kristen zich op de lijkenstapels. De bevolking van de hoofdplaats bood de onderwerping aan.

Nadat Badoeng alzoo bezet was, zou men de actie tegen Tabanan aanvangen. Maar de vorst van Tabanan heeft wijselijk het nutteloze van zijn tegenstand ingezien en zich met zijn familieleden onvoorwaardelijk onderworpen. Dit belangrijk nieuws bracht ons een Regeeringstelegram.

De troepen kampeeren in de poeri te Denpasar.

Aan onze zijde 4 gesneuveld, 18 gewond, gewond geen officieren.

De beschieting door de marine had uitstekend doel getroffen.

De twee vorsten van Badoeng zijn Goesti Ngoerah Pametjoetan, die krankzinnig is en Goesti Gdé Ngoerah Denpasar.

De in het telegram bedoelde Badoengsche poeri's zullen zijn die van Denpasar en van Pametjoetan.

Het „N. v. d. D." maakt bij het regeeringstelegram de volgende kantteekeningen:

„De voldoening, dat de sterke poeri van Den Pasar zoo spoedig reeds na het eerste treffen werd veroverd, wordt bijna geheel weggenomen bij de smartelijke gedachte, dat daarbij zooveel menschenlevens verloren gingen, bij geringe verliezen aan onze zijde.

Men moet aannemen, dat zulks onvermijdelijk is geweest en dit te meer, wanneer men zich herinnert, wat een „poepoetan" eigenlijk is.

De Van-dag-tot-dag-schrijver in het *Hbld.* schrijft over „Papoetan op Bali" o. a. dit:

„Volgens het Balineesch-Hollandsch woordenboek van R. van Eck beteekent poepoet (Hoog-)=pragat (Laag Balineesch): afgedaan, ten einde gebracht, af, beslist, beslissen, afmaken.

Poepoetan is dus de daad, waardoor aan den strijd voorgoed een einde wordt gemaakt, de daad, die de schande voorkomt, dat men levend in 's vijands handen vallen zoude.

Waarschijnlijk zal de oorsprong van deze adat wel gezocht moeten worden in de barbaarsche strijdwijze van weleer, die men reeds uit Homerus kent, dat over de vrouwen van den overwonnen vijand beschikt werd door den overwinnaar.

Maar hoe dit ook zij, gelijk wij Claassens en Van Speyk eeren, eeren wij ook de heldinnen en helden, die op Bali uit hoog eergevoel den dood zochten, omdat zij die verkozen boven een in hun oog oneervol leven.

Met Cool zeg ik: „Hulde aan een geslacht, dat zóó onderging!"(?)

Volgens een oud-Balisch gebruik, dat van Hindoeschen oorsprong is, geeft de vorst des lands zich niet over wanneer verdere tegenstand onmogelijk is, maar de dood verkiezend boven de schande van onderwerping of gevangenschap, gaat hij met zijn hoofden en vazalen en al zijn familieleden den vijand tegemoet om in laatsten strijd te sterven.

De oude radja op Lombok heeft zich in 1895 vrijwillig onderworpen en is te Batavia in ballingschap gestorven, een zijner zonen echter, een gebrekkig man nog wel, is met al zijn volgelingen bij een dergelijke poepoetan omgekomen. Men herinnert zich hoe de kampong door onze troepen was omsingeld en een stoet naar buiten kwam. De Balische prins, op een draagstoel gezeten, was omringd door zijn poenggawa's en vele vrouwen en kinderen, allen in rijke gewaden gekleed, met prachtige, van goud en edelsteenen fonkelende krissen en lansen in de hand. Onder luid geschreeuw stormden zij op den troep in, de geweren knetterden en in weinige oogenblikken waren allen bezweken. Niet uitsluitend echter door de geweerkogels der onzen, want velen bleken zichzelf te hebben gekrist.

Een dergelijke wanhoopsdaad, maar op veel grooter schaal, is nu bij den poeri van Badoeng herhaald. De vorst is doof gebleven voor alle bemiddeling, tot het laatst heeft hij elk vergelijk afgewezen en toen hij de overtuiging kreeg dat geen verderen tegenstand kon baten, heeft hij besloten tot den poepoetan, den zelfmoord in massa, waarbij al de zijnen zich ten doode wijden.

Het is zeer te hopen, dat het verzet, na deze tragische, maar toch eerbiedwekkende(?) dood voor goed zal zijn geweken. Een herhaling in Tabanan zou nog meer te betreuren zijn.

Blijkens een uit Nederlandsch–Indië ontvangen telegram, hetwelk zich aansluit bij het bericht, waarvan mededeeling werd gedaan in de „Nederlandsche Staatscourant", heeft de vorst van Tabanan zich met zijne familieleden onvoorwaardelijk onderworpen.

De correspondent te Batavia van „De Tel." meldt aan zijn blad:

„Zuid–Badoeng is rustig. Er is veel oorlogsbuit behaald.

Den 25ˢᵗᵉⁿ September is opgerukt naar Kapal en Tabanan. De marine stoomde naar de Westkust om de poeri te bombardeeren.

De „N. R. Ct." ontving nog het volgende telegram uit Batavia:

„De dessa's in het zuiden van Badoeng zijn rustig; er werden 675 geweren, 23 lila's en de inhoud van een kruitmagazijn ingeleverd.

Den 26ˢᵗᵉⁿ dezer is opgerukt in de richting van Kapal, nadat de marine op de kust van Tabanan was aangekomen, ter beschieting van de poeri Tabanan."

De correspondent van de „Tel." te Batavia seinde 29 September:

„Heden zou de radja van Tabanan en diens zonen naar Lombok worden overgebracht. De radja en zijn zoon Padmi pleegden echter zelfmoord."

Dit telegram overeenkomend met den inhoud van het door de regeering ontvangen telegraphisch bericht, geeft de reden aan voor den zelfmoord van den radja. Deze meende, dat hij na het aanbieden zijner onderwerping gehandhaafd zou blijven, maar toen men de aanzegging kreeg, naar Lombok te zullen worden overgebracht, achtte men zich daardoor te veel vernederd en heeft men de hand aan zich zelven geslagen."

tagie tot aan de geringste hut toe bekend te worden"; dat hij daarbij zeer hard en met buitengewone inspanning gewerkt heeft, blijkt nog hieruit, dat hij zelf gelooft, dat „de opmeting van het eiland en de vermoeienissen, welke daarmede gepaard gingen, waarbij ik den geheelen dag blootgesteld was aan de hitte der zon, nadeelige gevolgen had voor mijn zenuwgestel, want de Planters en andere inboorlingen stonden verbaasd, hoe ik, een vreemdeling en Europëaan, zoo iets had kunnen verrichten, zonder mij tevens een doodelijke ziekte op den hals gehaald te hebben."

Tot mijn spijt ben ik nu niet in de gelegenheid de resultaten dier opmetingen uit het Koloniaal Archief op te duikelen. Zeer goed mogelijk, dat ze in het Archief van het Garnizoen of in een Rapport of Verslag in het Archief der Kolonie berusten. Zou het zelfs niet mogelijk kunnen zijn, dat de opmetingen van Abbring in 1816 de tegenwoordige opmetingen konden vergemakkelijken of misschien zelfs overbodig maken?

Nijmegen 1 October.

P. A. Euwens.

Ingezonden Mededeelingen.

Nieuwsberichten.

Curaçao.

Welkom!

Zondagmorgen is met de *Centro America* hier aangekomen J. V. D. Werbata, topograaf der 2de klasse bij den topografischen dienst van den Generalen staf van het leger in Nederlandsch-Indië, belast met het doen van topografische opname in de kolonie Curaçao.

Montefiore-fonds.

Het Bestuur dezer Weldadigheids-Maatschappij heeft aan Z. D. H. Mgr. van Baars dertig Gulden ter hand gesteld met het beleefd verzoek, dat geld onder de Katholieke armen te verdeelen op heden den verjaardag van den grooten menschenvriend Mozes Montefiore.

Met dankbaarheid werd de gift aanvaard en onder de twee parochies dezer stad verdeeld.

Koloniale Raad.

Maandagavond werd de verdaagde zitting van den Kol. Raad bijgewoond door zeven leden; de afwezige heeren hadden kennis gegeven, dat zij niet zouden verschijnen.

Het verslag over de lange onderwijs-vergadering, werd kort samengevat en goedgekeurd, waarna de heer Ferguson werd welkom geheeten; daarna ging men over tot het behandelen van het ontwerp betrekkelijk de verantwoording der gelden verschuldigd voor het toezicht bij het op- en uitslaan van aan het recht van accijns onderworpen dranken. Zonder discussie noch hoofdelijke stemming werd het ontwerp goedgekeurd.

Posterij.

Wij brengen onzen geachten Lezers in herinnering:

1°. dat met 1 November a. s. buiten gebruik zullen worden gesteld de thans in omloop zijnde frankeerzegels van f 1.50 en f 2.50, portzegels van 40 cent, dubbele briefkaarten van 2½ cent en enkele en dubbele briefkaarten van 5 cent, met bepaling, dat die frankeerzegels en briefkaarten, mits gaaf en ongeschonden, tot ultimo November a. s. op de postkantoren en hulppostkantoren ingewisseld kunnen worden tegen geld of gangbare frankeerzegels en briefkaarten van dezelfde waarden;

2°. dat op eerstgemelden datum in gebruik zullen worden gesteld de nieuw-model frankeerzegels van f 1.50 en f 2.50, portzegels van 40 cent, dubbele briefkaarten van 2½ cent en enkele en dubbele briefkaarten van 5 cent.

* *
*

Lijst van onafgehaalde en onbestelbaar bevonden brieven:

Herman Gorsira, José d' Andrade, Johan Munck, Manuel Hardt, Salvador Alvarez Michand & Cia., Manuela Garcia y Grover, F. A. D. D. Zalm, Yrene Leon, Goelia Abraham, Clemencia E. Maal, Gravenhorst, Magdalena de Langer, Albino Coffie, 2 briefkaarten zonder adres.

Een aangeteekend stuk aan het adres van R. Leons.

De Emma-brug.

Door de zware deiningen had de Emma-brug aan den kant van Willemstad veel geleden, zoodat een groote reparatie noodig bleek. Dit geschiedde Dinsdag ll.; de planken werden gedeeltelijk opgebroken en — het verkeer per rijtuig was gestremd. Dat kon moeilijk anders, zeker; maar; had zulk een stremming van het verkeer niet van te voren, behoorlijk moeten worden aangekondigd? Nu zijn verschillende personen de dupe geworden van dit verzuim.

De „Christiansted."

Volgens een circulaire door de heeren C. H. Eman & Co., agenten der Hamburg-Amerika-lijn op Aruba, verspreid, zal de *Christiansted*, te beginnen met November a. s., drie reizen per maand naar genoemd eiland maken; het vaarplan zal spoedig worden openbaar gemaakt.

De passageprijzen zullen aanmerkelijk worden verlaagd en 10% korting worden toegestaan op een retourbiljet.

Ook voor vrachten boven de 10 Gld., zal 10% korting gegeven worden. Dividivi uit den vreemde betaalt aan vracht slechts ƒ1,50 per ton.

Wij hopen, dat weldra een dergelijke prijsverlaging zal worden bekend gemaakt; het tarief, wat wij deze week in dank ontvingen, is over het algemeen hooger dan het vorige, geeft geen retourbiljetten op, noch korting.

Van	Naar		Vroeger
	Salon-passagiers.		
Curaçao	Aruba	ƒ 7,50	ƒ 8.
	Bonaire	ƒ 10,	ƒ 8.
Aruba	Curaçao	ƒ 12,50	ƒ 10.
Bonaire	„	ƒ 5.	ƒ 7.
Een retour	Aruba	ƒ 20.	ƒ 17,10
„	Bonaire	ƒ 15.	ƒ 14,25

Van	Naar		Vroeger
	Dek-passagiers.		
Curaçao	Aruba	ƒ 2,50	ƒ 3.
„	Bonaire	ƒ 3.	ƒ 3.
Aruba	Curaçao	ƒ 4.	ƒ 4.
Bonaire	„	ƒ 2.	ƒ 2,50

Nieuwe industrie.

De fabricage van papier uit de vezels van den katoenstengel is een der nieuwste uitvindingen, die den proeftijd met succes doorgemaakt heeft. Men verzekert dat alle soorten papier, van het fijnste schrijfpapier af tot het minste pakpapier, uit katoenstengels gemaakt kunnen worden. Behalve dit verkrijgt men een aantal bijproducten als alcohol, stikstof, materiaal voor schietkatoen en rookzwak buskruit in loonende hoeveelheid. Fabrieken voor het verwerken der katoenstengels zullen dan ook spoedig in groot getal in de katoenstaten van Amerika verrijzen. Van een stuk land, dat een baal katoen oplevert, zal, vermoedt men, één ton stengels kunnen verzameld worden. Op de cijfers van den katoenoogst gebaseerd, zou men dus 10—12 millioen ton ruw materiaal voor de papierfabricatie kunnen benutten, hetgeen de waarde van den katoenoogst met bijna 10 millioen dollar zou doen stijgen.

Volgens de „Manufacture's Record" van Baltimore is er in den staat Maine een maatschappij gevormd met een aandeelenkapitaal van 15 millioen dollar, met het doel papier uit katoenstengels te fabriceeren.

(„N. v. d. B.")

Friesch.

Het hoofd eener school in Friesland, aan wiens school een onderwijzeres voor de laagste klasse moest worden benoemd heeft aan de betrokken autoriteiten medegedeeld, dat het zeer wenschelijk is, om iemand te benoemen, die de Friesche taal spreekt, omdat de leerlingen der laagste klasse geen woord Nederlandsch verstaan.

De Tijd 13 Sept. 1906.

Het Reinigen van Strohoeden.

Men vermengt 2 eetlepels zwavelpoeder met het sap van een citroen of limoentje. Deze pap wordt met een klein hard borsteltje, b. v. een oud tandenborsteltje, flink ingewreven en daarna wordt met het sap van een ander limoentje de zwavel er afgewreven. Vervolgens laat men de hoed drogen en deze wordt daarna met spiritus afgewasschen.

Deutsche Hausschatz n°. 17-1906.

Muziek.

Woensdag a. s, om 7,30 uur muziekuitvoering in het Wilhelmina-Paviljoen, Molenplein, Overzijde.

Buitenland.

FRANKRIJK.

Volgens de telegrammen door het *Diario* bekend gemaakt is het Ministerie van Frankrijk afgetreden. De reden waarom bleef ons tot dus verre onbekend. Het nieuwe kabinet is aldus samengesteld:

Binnenlandsche zaken en voorzitter Clemenceau; Justitie Guyot Dessaigne; Buitenlandsche zaken Pichon; Openbaar onderwijs Briand; Financiën Caillaux; Oorlog Grl. Picquart; Marine Thomson; Openbare Werken Barthou; Handel Doumergue; Landbouw Ruan; Nijverheid en Gezondheid Viviani; Koloniën Milles [die de portefeuille nog niet heeft aangenomen].

Posterijen en Telegrafie is nog niet bekend.

—En zoo heeft de Fransche Regeering aan de zoogenaamd „katholieke" vereenigingen voor den eeredienst te Culey (departement Meuse en te Puymasson (departement Lot-et-Garonne) de eigendommen der kerkfabrieken van deze plaatsjes toegewezen! Uit dit feit valt duidelijk op te maken, in welken geest zij voornemens is de scheidingswet toe te passen. Want die „associations" zijn schismatiek; zij hebben zich onttrokken aan het gezag van de bisschoppen en van den Paus. Het is dan ook niet meer dan zeer natuurlijk, dat der Regeering over deze handelwijze opheldering zal worden gevraagd, een taak, waarmee de afgevaardigde Denys Cochin zich belast heeft. Schrijft artikel IV — het fameuse artikel IV! — van de scheidingswet niet voor, dat de goederen der kerkfabrieken slechts kunnen worden toegewezen aan „associations cultuelles", die gevormd zullen zijn „overeenkomstig de regeling der algemeene organisatie van den betrokken eeredienst"? En nu wordt daar te Puymasson en te Culey lijnrecht gehandeld tegen deze bepaling in. Denys Cochin zal tot de Regeering de vraag richten of zij deze toewijzing slechts dulden zal bij wijze van uitzondering, of ook — wanneer deze zich mochten voordoen — bij volgende gevallen.

— Onder den titel: „Kerk en Staat in Frankrijk" bevat de „Osservatore Romano" over de toepassing van het bekende artikel IV der Scheidingswet door de Regeering een opstel waarin we o. a. het volgende lezen:

„Al de bisschoppen van Frankrijk hebben in voorbeeldige en volkomen eendracht en eensgezindheid met den Paus en met waarlijk apostolische geestkracht de vereenigingen voor den eeredienst, zooals de Scheidingswet deze instelt, verworpen, zoodat die vereenigingen niet kunnen ontstaan en zich niet kunnen vestigen dan met voorbijzien en met min-

achtting van den wil der bisschoppen, die de wil des Pausen is.

„En daarom: indien zich desniettemin zulke vereenigingen vormen, kunnen zij niet bestaan dan in rechtstreeksche oppositie tegen den wil van het episcopaat en van den Paus, hetgeen beteekent: geheel buiten de katholieke hierarchie en dus, volgens het getuigenis van Briand, den vader der wet zelven en van de meest gezaghebbende uitleggers daarvan — waaronder de „Temps" — in besliste tegenstrijdigheid met de letter en den geest van het befaamde artikel IV.

„En nu is het slechts noodig geweest, dat twee van zulke vereenigingen, waarvan niemand anders dan oproerige leeken deel kunnen uitmaken, ofwel uit hun bediening geschorste of op het punt van schorsing staande priesters, zich met haar statuten bij de Regeering aandienden en wettelijke erkenning en toewijzing der kerkelijke goederen vroegen! En aanstonds heeft de Regeering, zonder te letten op den door haar voor de vorming van zulke vereenigingen vastgestelden termijn, zich ertoe geleend van dat verzoek nota te nemen, het zonder meer in te willigen en die vereenigingen op te nemen, in het „Journal Officiel."

Dat zijn nu die fameuze en kostbare waarborgen van artikel IV; dat is de geest van gematigdheid en van eerlijkheid, waarmede de Regeering voornemens heette te zijn de Scheidingswet toe te passen, de Scheidingswet, waarmede volgens sommigen, de Paus een proef had moeten nemen, aldus berustende in een toestand die gelijk zou hebben gestaan met een volkomen prijsgeven van de essentieele rechten der Kerk. Thans, meer dan ooit blijkt het duidelijk en onloochenbaar voor al wie daartoe nog een bewijs noodig had, welke perfiede bedoelingen er gehuisd hebben in den geest van de makers dezer verradelijke wet en hoe wijs, hoe scherpzinnig en heilzaam de geestkrachtige tegenstand is geweest, welken de Paus daaraan geboden heeft".

SPANJE.

En zoo is dan in Spanje de kerkelijkpolitieke (beter gezegd: de anti-kerkelijkpolitieke) actie der Regeering ten slotte uitgeloopen op een overeenkomst, gebaseerd op dezelfde beginselen als die van den „modus vivendi" van het vorig jaar. Het Concordaat wordt dus onveranderd gehandhaafd en van het geheele anti-clericale program komt voorloopig verder niets terecht. Bij de erkenning van het zuiver-burgerlijk huwelijk door den Staat (ook waar het Katholieken betreft) blijft het. Met dit overwinninkje zullen de heeren Canalejas en Romanones zich moeten tevreden stellen en hun wet tegen de kloosterorden — een wet á la Waldeck Rousseau — blijft sluimeren in de portefeuille. Spanje is nog niet rijp voor een anti-clericaal regiem, schreef dezer dagen de „Indépendance belge"; de ministers hebben begrepen, dat de Koning weigeren zou aan den godsdienst en der Kerk vijandige wetten zijn goedkeuring te verleenen, en ofschoon onderling zeer verdeeld van gezindheid, hebben zij toch getracht door een eendrachtig gematigd optreden naar buiten het leven van hun Kabinet nog eenigen tijd te rekken. De krisis van den laatsten tijd heeft echter de oneenigheid, die er in den boezem van het ministerie heerscht, zoo duidelijk doen uitkomen, dat men het veilig beschouwen mag als niet in staat tot het verrichten van eenigen arbeid van beteekenis en ten doode opgeschreven.

Maura en zijn vrienden wachten reeds met ongeduld om Lopez te vervangen.

Amigoe di Curaçao,

het meest gelezen der hollandsche bladen in deze Kolonie.

Advertentien.

BEKENDMAKING.

Bij vonnis van het Hof van Justitie in de kolonie Curaçao dd. 5 October 1906, is het huwelijk, tusschen KLAAS WOUDA, infanterist 2e klasse bij het garnizoen op Curaçao, en MARGARITHA CHARLOTTE ELISABETH HASSELMEIJER, zonder beroep, beiden wonende op Curaçao, ontbonden verklaard door echtscheiding, met alle daaraan door de wet verbonden gevolgen.

De praktizijn der eischeresse

J. L. C. MONSANTO.

DE ECHTE CURAÇAO-LIKEUR

GEDISTILLEERD DOOR

JOUBERT & Co.

van uitgezochte, versche *Curaçaosche* Oranjeschillen. Bekroond met 1sten Prijs, de Zilveren medaille, op de Koloniale Tentoonstelling, Mei 1904.

Te verkrijgen in de

Botica Nacional

Otrabanda

„ECCLES ART."

Tegenover het Bisschoppelijk Museum

HAARLEM (Holland)

Hoofdateliers JANSSEN & C°.

Zilversmidskunst, Kerkornamenten.

Bekendmaking.

De publieke verkoop van ZILVEREN, GOUDEN en JUWEELEN VOORWERPEN, beleend ter *Spaar-* en *Beleenbank* van den 10 Februari 1905 t|m 31 Augustus 1905, onder N°. 1 T t|m N°. 8338 T, zal plaats hebben op WOENSDAG den 30sten October en volgende Donderdagen.

Belanghebbenden worden verzocht den verkoop te voorkomen, door de aanzuivering der verschuldigde interesten.

Curaçao, den 25sten October 1906.

De Voorzitter.

A. JESURUN.

GRAFMONUMENTEN,

GRAFZERKEN,

in MARMER, Belgisch, Beiersch en Zweedsche GRANIET.

Groote Voorraad. — Billijke Prijzen.

PHOTO'S TER INZAGE.

Steenhouwerij.

Marmerwerken.

H. A. EUWENS,

Oude Varkensmarkt.—Doddendaal.

Nijmegen. Holland

LA DICHA EN EL HOGAR.

Elixir de Capuchino,

PREPARADO POR

H. SUELS,

Miembro de la Facultad Médica de los EE. UU. de Venezuela, Premiado con medalla de oro en la Exposición Industrial de Valencia, (Carabobo) 1901 y Universal de St. Luis, EE. UU. de América 1904.

Para la completa curación de:

La anemia, abatimiento, vértigos, languidez, palpitaciones, color pálido, extenuación, empobrecimiento de la sangre, etc, etc. etc.

Agentes en Curazao,

DE LANNOY & Co.

OTRABANDA,

BOTICA CENTRAL

LET OP!

Ondergeteekende neemt hierbij de vrijheid het geeërd publiek zijne diensten aan te bieben. Kantooruren 8 v. m. — 2 n. m. Heerenstraat; huis No. 24.

J. L. C. MONSANTO,

Praktizijn.

„HET HERT."

Drinkt steeds het heerlijke Lans' export Bier „Het Hert"; het heeft een zuiveren en aangenamen smaak en is het meest geschikte Bier voor ons warm klimaat, dewijl het zeer weinig alcohol bevat.

Agenten voor Curaçao,

DE LANNOY & C°.

LONGMAN & MARTINEZ

NEW YORK, U. S. A.

De Venta Por Las Ferreterias

Almacenes de V...

Fotografia Soublette.

Este muy conocido Taller ofrece de nueve sus trabajos a sus numerosos clientes, acaba de recibir máquinas de las últimas invenciones y tiene constantemente de venta aparatos é ingredientes frescos para el arte fotográfico.

HORAS DE TRABAJO

De 8 A. M.—4 P. M.

SIGAREN.

DE LANNOY & Co. (*Botica Central*) hebben steeds voorhanden een ruim assortiment sigaren van diverse merken, waaronder het zoo algemeen gewilde merk Odalisca (echt !!!)

TIJDTAFEL

van de stoomschepen der „Red D Line" tusschen

NEW-YORK,

PUERTO RICO, VENEZUELA en CURAÇAO.

1906.	Marcb	Caracas	Zulia.	Philad.	March.	Carcas.
Vertrekt van NEW-YORK	Oct. 6	Oct. 18	Oct. 20	Oct. 27	Nov. 3	Nov. 10
Komt aan te SAN JUAN		18		Nov. 1		15
Vertrekt van "		21		2		16
Doet CURAÇAO aan		22		4		18
Komt aan te LA GUAIRA	13	24	27	5	10	19
Vertrekt van "	14	25	28	7	11	21
Komt aan te PTO. CABELLO		26		8		22
Vertrekt van "		27		9		28
Komt aan te CURAÇAO	16	29	29	10	12	24
Vertrekt van "	22	29	Nov. 5	11	19	25
Doet LA GUAIRA aan		3		12		26
„ PONCE „	24		7		21	
„ SAN JUAN „		31		14		28
Komt aan te NEW-YORK	30	Nov. 5	13	19	27	Nov. 3

Dienst tusschen Curaçao en Maracaibo.

	Marcb	Merida	Zulia	Merida	Marcb	Merida
Vertrekt van CURAÇAO	Oct. 10	Oct. 22	Oct. 29	Nov. 5	Nov. 12	Nov. 19
Komt aan te MARACAIBO	16	23	31	6	13	20
Vertrekt van "	20	26	Nov. 3	9	17	23
Komt aan te CURAÇAO	21	27	4	10	18	24

Drukker:

ALFREDO F. SINTIAGO